

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, miljödomstolen, dom 2008-02-13 i mål nr M 2249-06, se bilaga A

KLAGANDE

1. Kammarkollegiet, Box 2218, 103 15 Stockholm
2. Länsstyrelsen i Norrbottens län, 971 86 Luleå
3. Naturskyddsföreningen i Norrbottens län, 897900-4242
c/o Virpi Törlind, Norrbyvägen 50, 975 93 Luleå

Ombud: Urpo Taskinen, Byvägen 51, 957 23 Juoksengi

MOTPARTER

1. Vindkompaniet i Mörbylånga AB, 556675-7497
Box 45, 380 62 Mörbylånga

Ombud: Advokat Bo Hansson, Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 4291, 203 14 Malmö

2. Övertorneå kommun, 957 85 Övertorneå

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft på bl.a. Taka-Aapua inom fastigheten Övertorneå 1:1, Övertorneå kommun

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av miljödomstolens domslut under rubriken **Tillstånd** förordnar Miljööverdomstolen följande.

Tillstånd

Miljööverdomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen och lämnar Vindkompaniet i Mörbylånga AB tillstånd att under en tid om 30 år från det att denna dom vinner laga kraft på fastigheten Övertorneå 1:1 i Övertorneå kommun inom de områden som utmärkts på karta i miljödomstolens aktbilaga 32 (miljödomstolens domsbilaga 1) med undantag för området på Taka-Aapua, uppföra och driva en gruppstation om högst 14 vindkraftverk med en sammanlagd uteffekt om högst 51 MW.

2. Med ändring av miljödomstolens domslut såvitt gäller där föreskrivna villkor 2, 4 och 5 förordnar Miljööverdomstolen att villkoren ska ha följande ändrade lydelse.

2. Vindkompaniet ska ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda med 300 000 kr för varje vindkraftverk. Säkerheten får utgöras av pant eller borgen och ska prövas av miljödomstolen. Verksamheten får inte tas i drift innan säkerhet ställts och denna godkänts av miljödomstolen.
4. Anläggande av vägar för vindkraftens behov ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten. Vid oenighet ska frågan hänskjutas till miljödomstolen för avgörande.
5. Vindkraftverkens exakta positioner ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten. Vid oenighet ska frågan hänskjutas till miljödomstolen för avgörande.
3. Med upphävande av miljödomstolens domslut såvitt gäller vad miljödomstolen förordnat under rubriken **Särskilda försiktighetsmått** förordnar Miljööverdomstolen följande ytterligare villkor att gälla för tillståndet.
16. I samrådet med tillsynsmyndigheten enligt villkor 4 ska följande riktlinjer efterföljas. Kortast möjliga väg ska väljas genom klass 1- och klass 2-områden. Vindkompaniet ska undvika att anlägga väg längs förhärskande vindriktning, undvika speciellt värdefulla träd, kvarlämna fällda träd, undvika kallkällor, våtmarker och hållkar samt undvika att göra skärningar och att anlägga diken. Samtliga diken ska ledas ut i närmaste lågpunkt i terrängen och det får inte ske någon anslutning till befintliga diken som mynnar i naturliga vattendrag.
17. Vid framdragning av elnät ska all kabeldragning inom respektive etableringsområde ske med markförlagd kabel. Kabel ska i första hand förläggas invid vägar. Vindkompaniet ska undvika speciellt värdefulla träd, kvarlämna fällda träd samt undvika kallkällor, våtmarker och hållkar. Luftledning ska inte användas inom klass 1 eller klass 2 områden.
18. Av hänsyn till rennäringen ska inga anläggningsarbeten förekomma de två första veckorna i oktober.
19. Vindkompaniet ska begränsa nyttjandet av vägar genom att anordna vägbommar i aktuellt område.
-

YRKANDEN M.M. I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att miljödomstolens domslut ska ändras på så sätt att dels under rubriken ”Villkor” upptagna punkterna 4 och 5 ska kompletteras med tillägget att vid oenighet ska frågan hänskjutas till miljödomstolen för avgörande, dels att de under rubriken ”Särskilda försiktighetsmått” upptagna försiktighetsmått ska lämnas i formen av förpliktande villkor för tillståndet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i första hand yrkat att Miljööverdomstolen med upphävande av miljödomstolens dom ska ogilla ansökan. I andra hand har länsstyrelsen yrkat att storleken på säkerheten ska fastställas till 1,3 miljoner kronor per verk och att tillståndet begränsas till de områden som inte har urskogsqualitéer. Länsstyrelsen har vidare yrkat att villkor 4 och 5 ändras på så sätt att vid oenighet ska frågan hänskjutas till miljödomstolen för avgörande. Slutligen har yrkats att avsnittet under rubriken ”Särskilda försiktighetsmått” ska återförvisas till miljödomstolen för förnyad handläggning alternativt att Miljööverdomstolen ska förtydliga föreskriften i fråga så att länsstyrelsen har möjlighet att kontrollera att bolaget efterkommer beslutade försiktighetsmått.

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län (Naturskyddsföreningen) har yrkat att Miljööverdomstolen endast ska ge tillstånd till vindkraftverk med tillhörande anslutningsvägar och linjedragningar som i sin helhet kan placeras utanför gammelskogen.

Vindkompaniet i Mörbylånga AB (bolaget) har medgivit Kammarkollegiets yrkanden. Bolaget har även medgivit länsstyrelsens yrkande om att villkor 4 och 5 ändras på så sätt att frågan vid oenighet hänskjut till miljödomstolen för avgörande. Bolaget har bestritt övriga av länsstyrelsen framställda yrkanden. Bolaget har bestritt Naturskyddsföreningens yrkande.

Övertorneå kommun har anslutit sig till bolagets talan enligt ovan vad gäller inställning till klagandenas yrkanden.

Det antecknas att Övertorneå kommun den 31 januari 2008 har antagit en detaljplan vari aktuella delar av fastigheten Övertorneå 1:1 i Övertorneå kommun utpekas som användningsområden för vindkraftverk (totalt 19 st) med tillhörande anläggningar. Länsstyrelsen har beslutat att pröva detaljplanen enligt 12 kap 1 § plan- och bygglagen. Detaljplanen för området har under tiden för målets handläggning i Miljööverdomstolen inte vunnit laga kraft.

Energimyndigheten har den 19 maj 2008 angivit skogsbergen Ratiolehto, Rautiorova och Kuusilaki med omnejd som områden av riksintresse för vindbruk.

Miljööverdomstolen har den 23 -24 september 2008 hållit huvudförhandling med syn i målet.

UTVECKLING AV TALAN I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har i huvudsak åberopat vad som tidigare har anförts vid miljödomstolen och tillagt i huvudsak följande.

Kammarkollegiet

Villkoren för ett tillstånd ska vara klara och preciserade. Parterna ska redan av villkoret om samråd få veta prövningsordningen vid eventuell oenighet. Vad gäller domens föreskrifter om särskilda försiktighetsmått anser kollegiet att de ska ha formen av villkor för tillståndet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Naturvärden och biologisk mångfald

Skogsbergen Taka-Aapua, Rautiorova, Kuusilaki m.fl. utgör en mycket värdefull del i ett skogslandskap som inte har påverkats av det storskaliga skogsbruket. Om länsstyrelsen hade känt till naturvärdena i Taka-Aapua och Rautiorova när inventeringen för Natura 2000-områdena gjordes hade dessa områden anmälts som Natura 2000-områden. I dessa enstaka bevarade skogar med urskogskvalitéer finns utrymme för hotad flora och fauna varför de spelar en nyckelroll i bevarandet av den biologiska mångfalden i det svenska barrskogslandskapet. För arter (och naturtyper, ekosystem eller processer) som är beroende av gamla stora områden med lång kontinuitet kan det ta mycket lång tid att återfå eller återskapa sina livsmiljöer. Om målen med biologisk mångfald i skogslandskapet ska kunna uppnås är det helt avgörande att de kvarvarande urskogarna bevaras intakta. Sammanhängande större granurskogsområden av denna naturtyp råder det brist på idag. Detta gäller i synnerhet i skogslandet nedan den fjällnära skogen där mycket litet återstår av denna skogstyp. Forskningen visar tydligt att förlusten av habitat och fragmentering av dessa områden är de enskilt största orsakerna till förlusten av biologisk mångfald i världen, och även i vårt land. Skogen runt de aktuella områdena har brukats hårt varför återväxt är närmast omöjlig. Det östliga läget gör också att området är särskilt intressant då artsammansättningen bland svampar, lavar och insekter skiljer sig en del jämfört med det fjällnära området där huvuddelen av Sveriges kvarvarande urskogar återfinns. Ett exempel är den starkt hotade skalbaggen, större granbock som har sitt starkaste fäste i aktuella områden vilka i sig är de mest skyddsvärda i Norrbottens län. Miljödomstolens dom behandlar inte till någon del förlust av ekosystemtjänster inom ramen för den biologiska mångfalden. Skogar som har de allra högsta naturvärdena i landskapet, områden med samma dignitet som Rautiorovaområdet och Taka-Aapua, bör inte komma ifråga för exploateringar.

Markanspråk

Frågan om vilka ingrepp som faktiskt kommer att ske i området kan inte besvaras eftersom den är hänskjuten till samråd med tillsynsmyndigheten. Idealfallet vad gäller väg vore en 5 till 5,5 m bred vägbana, vilket skulle innebära en bredd på vägkorridoren om minst 9-9,5 m. Länsstyrelsens erfarenhet är att större arealer ianspråk tas jämfört med den bild ett bolag presenterar. Aktuell vindkraftspark kan jämföras med en industrietablering och är oförenlig med den unika naturmiljön i Rautiorova och Taka-Aapua.

Miljömål och överenskommelse mellan länsstyrelsen och Sveaskog

Miljömålet "Levande skog" innebär bl.a. en fördelning av skyddsareal avseende skyddsvärd skog mellan länen. Norrbottens läns många skyddsvärda skogar rymdes inte inom den tilldelade skyddsarealen utan staten förväntades ta ett särskilt ansvar genom frivilligt skydd genom t.ex. skogsbolaget Sveaskog. När länsstyrelsen erhöll arealmålet för Norrbottens län fick Sveaskog först välja ut var de ville anlägga Ekopark. Ett flertal av de områden som Sveaskog pekade ut som ekoparksområden utgjordes av urskogsområden med de högsta bevarandevärdena, vilka länsstyrelsen annars skyddat som naturreservat. Det är inte aktuellt att återta något av de områden som Sveaskog förfogar över genom Ekoparken. Länsstyrelsen har numera fyllt sin kvot vad gäller sitt arealmål. Länsstyrelsen är inte intresserad av att aktuella områden ska bli naturreservat efter det att exploatering och fragmentisering skett.

Riksintresse

Länsstyrelsen har presenterat Rautiorova-området (vari Taka-Aapua inte ingår) som ett underlag till Energimyndighetens fortsatta arbete med att finna områden som kan utgöra riksintresse för vindkraftverk. Efter att ha urskiljt några områden i länet utifrån de kriterier som gavs från Energimyndigheten avstod länsstyrelsen från att göra någon regional bedömning av vilka av dessa områden som kunde vara särskilt lämpliga för en vindkraftsanläggning. Anledningen var att det inte finns ett tillräckligt detaljerat underlag som omfattar hela Norrbottens län för att göra de noggranna avvägningar som krävs exempelvis mellan olika riksintressen. Riksintresset för rennärningen kommer att påverkas av den föreslagna vindkraftsparken och detta riksintresse ska bedömas fristående från eventuella uppgörelser med företrädare för näringen. Det är länge sedan Naturvårdsverket/Boverket medverkade till en översyn i dessa områden. Kunskapen om naturförhållandena har sedan senaste översynen ökat dramatiskt. Länsstyrelsen bedömer att värdena för de utpekade urskogsområdena mer än väl uppfyller kriterierna för riksintresse för naturvården.

Energiproduktion

Anläggningen i Rautiorova bedöms kunna producera ca 0,17 TWh/år, dvs ca 1,7 procent av det planeringsmål som fastställts till år 2015 och 0,85 procent av det planeringsmål som föreslagits till år 2020. Vindkraftprojektet i Markbygden, Piteå kommun, bedöms vid full utbyggnad kunna generera 12 TWh/år, dvs ca 120 procent av det planeringsmål som fastställts till år 2015 och 40-60 procent av det planeringsmål som föreslagits till år 2020. Det talar för att det finns goda möjligheter att uppfylla produktionsmålen inom vindkraftsområdet utan att det ska vara nödvändigt att ta områden som har dokumenterat höga naturvärden i anspråk. Idag finns det tillstånd för 59 verk i Norrbottens län och när samtliga tagits i drift i slutet av år 2010 motsvarar det 0,28-0,30 TWh/år. Det regionala planeringsmålet för Norrbotten är 0,143 TWh/år.

Säkerhet

Det föreligger stora skillnader i miljödomstolarnas bedömningar vid prövning av vindkraftsanläggningar ifråga om säkerhetsbelopp. Den osäkerhet som uppkommer på grund av att bolaget inte lämnat in någon beräkning gällande säkerhetsbelopp per vindkraftverk ska inte drabba det allmänna utan bolaget. Ett högre säkerhetsbelopp per vindkraftverk bör därför fastställas. Värdet på säkerheten kan på 20-25 års sikt komma att uppgå till 30-60 procent av dagens penningvärde beroende på framtida inflations-

takt. Det går heller inte att veta vem som är verksamhetsutövare den dag verksamheten läggs ned samt vilka ekonomiska förutsättningar denne har att avveckla verksamheten.

Särskilda försiktighetsmått

Det som föreskrivs under rubriken "Särskilda försiktighetsmått" är otydligt och oprecist formulerat och uppfyller inte de kriterier som ska ställas vid villkorsskrivning. Avsnittet måste omformuleras för att villkoren ska kunna anses vara tydliga och uppföljningsbara.

Naturskyddsföreningen i Norrbottens län

Naturvärden och biologisk mångfald

Det finns tre nivåer för biologisk mångfald; mångfalden av arter, inklusive samspelet mellan arter, genetisk variation inom och mellan enskilda bestånd och populationer samt mångfalden av ekosystem och naturtyper (biotoper såsom skog, odlad mark, våtmarker, sjöar och vattendrag). Aktuella gammelskogar vari många granar är över 400 år har förutsättningar att hysa många rödlistade arter, dvs biologisk mångfald. De arter som har upptäckts, identifierats och katalogiserats utgör endast en mindre del av vad man kan upptäcka vid en grundligare och bredare undersökning inom olika artgrupper. Bolagets etablering är inte förenlig med Rautiorova-områdets höga naturvärden och det nationella målet att den biologiska mångfalden inte får minska. Till stöd för Naturskyddsföreningens talan inges bl.a. en sammanställning av de artfynd som gjorts i området.

Markanspråk

En utbyggnad kommer att minska arealen gammelskog, både direkt och indirekt via kanteffekter. En kanteffekt, som innebär att en biotop övergår i en annan och att biotoperna påverkar varandra i en övergångszon, kan beroende på olika förhållanden spåras upp till 50 m från platsen där ingreppet gjordes t.ex. från en hyggeskant in i en gammal skog. Området kommer att fragmenteras ytterligare, vilket enligt forskningen oftast utgör ett större problem för biologisk mångfald än själva arealminskningen. Fragmentering räknas som ett av de viktigaste hoten mot arter i skogs- och jordbrukslandskap, tillsammans med ren förlust av biotoper, genom igenväxning, exploatering etcetera. När ett ekosystem fragmenteras försvinner inte bara populationer och arter i sig utan även de ekosystemtjänster arterna tillhandahåller. Klassiska exempel på ekosystemtjänster är syreproduktion, nedbrytning, näringscirkulation, biomasseproduktion och vattenrening. Om minskningen av livsmiljön fortsätter tills den kvarvarande skogen bara täcker ca 20 procent av det ursprungliga skogslandskapet inträder en ny fas. Då ökar avståndet mellan kvarvarande bestånd lavinartat och även arter som kan röra sig mellan fragment får problem. Vid tröskelvärden mellan 10-30 procent sker stora förändringar i arters förekomst i landskapet. Naturskyddsföreningen bedömer att det förmodligen finns mindre än 10 procent kvar av ursprungliga granskogar.

Miljömål och överenskommelsen mellan länsstyrelsen och Sveaskog

Ett av delmålen för miljömålet Ett rikt växt- och djurliv är att senast år 2010 ska förlusten av biologisk mångfald vara hejdad. Miljööverdomstolens dom motverkar uppenbart miljömålen Levande skogar och Ett rikt växt och djurliv. Bolaget hävdar att man genom sitt nyttjanderättsavtal med Sveaskog har rådighet till marken. Enligt vad Naturskyddsföreningen erfar har Herman Sundqvist, skogschef Sveaskog, emellertid ut-

tryckt att det inte ska byggas några vindkraftverk som skadar höga naturvärden i ekoparken.

Riksintresse

Energimyndigheten har haft grundläggande problem i sitt utpekande av riksintressen för vindkraft. Kriterier som bygger på en gedigen sammanställning av flera aspekter såsom naturvärdesbedömningar har inte funnits med i myndighetens arbete utan det enda kriterium man haft för ögonen är att det varit fråga om områden med goda vindlägen. Energimyndigheten har inte heller sett till att få tillgång till nödvändigt underlag för att kunna göra korrekta bedömningar.

Energiproduktion

Den svenska elanvändningen var år 2007 ca 146 300 GWh. Den planerade vindkraftsparken i Rautiorova ska kunna producera 170 GWh/år. Det innebär ca 1 promille av Sveriges totala elanvändning.

Vindkompaniet i Mörbylånga AB

Naturvärden och biologisk mångfald

Att verksamhetsområdena hyser en mängd rödlistade arter är i sig inte nog för att betrakta dem som s.k. stoppområde för vindkraften. Länsstyrelsen har inte funnit skäl till reservatsbildning och Naturvårdsverket har inte gjort anspråk på områdena vad gäller riksintresse för naturvård. Områdesskyddet har överlåtits till Sveaskog som i sin tur upplåtit nyttjanderätten till bolaget för den aktuella verksamheten. Enligt åberopad naturvårdsutredning som gjorts av Pelagia Miljökonsult kan vindkraftsintresset och naturvårdsintresset samsas under förutsättning att bolaget vidtar de försiktighetsmått som Pelagia Miljökonsult föreslagit. Det är inte fråga om något s.k. stoppområde för vindbruk.

Markanspråk

Det är mycket små arealer av gammelskog som tas i anspråk. Enligt bolagets beräkning är det 0,7 procent av värdekärnans yta i Ekoparken som påverkas direkt. Även om riskerna för fragmentisering beaktas är påverkan på gammelskogen totalt sett begränsad, särskilt om de försiktighetsmått beaktas som bolaget erbjuder. En vindkraftsetablering kräver en anslutning till överliggande nät. I förevarande fall är kostnaden, på grund av det relativt sett stora avståndet, i sådan storleksordning att fler vindkraftverk måste uppföras än det fåtal som kan anläggas på tillräckligt bra vindlägen utanför gammelskogen.

Miljömål och överenskommelsen mellan länsstyrelsen och Sveaskog

Sveaskog har informerat bolaget om att Sveaskogs bolagsledning fattat ett centralt beslut om att – generellt sett – ej tillåta vindkraftsetableringar i ekoparker. Sveaskog har dock inte hävt avtalet med bolaget, varför den ansökta verksamheten i nuläget inte berörs av detta generella beslut.

Riksintresse

Energimyndigheten har föreslagit 32 områden, totalt 650 km² (inkl land och ute till havs) i Norrbotten som riksintresse för vindbruk. Vindstyrkan uppgår i genomsnitt till över 7 m/s på en yta om 100 km² av denna yta. Av dessa 100 km² är det möjligt att

utan sådana konflikter som hindrar ett genomförande etablera en vindkraftsanläggning på en yta om ca 15 km². Den aktuella lokaliseringen ingår i ett större område av riksintresse för rennäringen. Över de båda bergen Rautiorova och Rautiolehto samt över berget Kuusilaki går också en flyttled av riksintresse. Korju sameby vet sitt och rennäringens bästa och har gjort en korrekt bedömning i frågan om vindbruksintresset kan samsas med rennäringensintresset. Det finns inget som talar för att riksintresset för vindkraft och riksintresset för rennäring kolliderar med varandra.

Energiproduktion

Den ansökta verksamheten ligger i ett område där vindenergin ligger högt över gränsen för vad som är riksintressant. Den är lönsam redan med dagens elpriser. Markbyggenprojektet påstås omfatta omkring 1 000 vindkraftverk. Inget av dessa har ännu uppförts, möjligen på grund av att det krävs ett 20 öre högre elpris per kilowattimme för lönsamhet jämfört med bolagets ansökta verksamhet.

Säkerhet

I förevarande fall kommer tornen att bestå av stål. Elnät, vägar och fundament håller minst två generationer. Om verksamheten upphör kommer aggregaten att demonteras och fragmentiseras på plats. Skrotvärdet uppgår till ca 800-1 200 kr/ton. Varje aggregat innehåller ca 250-350 ton stål/koppar. Skrotvärdet är ca 250 000 kr och krankostnaden ca 50 000 kr per aggregat. Ett säkerhetsbelopp om 65 000 kr är således tillräckligt. Det är brukligt att använda nuvärde när man beräknar säkerheten på vindkraftverk.

Övertorneå kommun

Kommunen är odelat positiv till den planerade verksamheten som gör mer nytta än skada. De skäl som länsstyrelsen åberopat för sina yrkanden i Miljööverdomstolen föranleder inte ett ändrat ställningstagande. Verksamheten sammanfaller väl med kommunens profilering som Eko-kommun. Vid anläggandet av vindkraftverken bör samtliga diken ledas ut i närmaste lågpunkt i terrängen och det får inte ske någon anslutning till befintliga diken som mynnar i naturliga vattendrag. Detta tillvägagångssätt är ett alternativ till att använda sig av sedimentfälla. Kommunen har inga synpunkter på vilket säkerhetsbelopp som fastställs eller avseende de särskilda försiktighetsmått som framgår av miljödomstolens dom.

REMISSYTTRANDEN I MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Naturvårdsverket

Vindkraftsetableringen bör inte tillåtas eftersom en etablering innebär en alltför stor påverkan på skyddsvärd natur i ett område där skydd av natur bör ges företräde. Det finns alternativa områden för vindkraftsetablering utan höga naturvärden. De berörda områdena utpekades för sina höga naturvärden i samband med regeringsuppdraget om skyddsvärda statliga skogar och urskogsartade skogar (M2002/2121/Na). Naturvärdena är så höga att de kvalificerar sig för bildande av naturreservat. Anläggningen medför direkta skador på områdena genom habitatförlust och fragmentering av livsmiljöer för djur och växtliv. Den kan även påverka hydrologi och ventilationsklimat i betydande omfattning. Sammantaget riskerar områdenas naturvärden i form av artrika natur-

miljöer med lång skoglig kontinuitet att utarmas. Vindkraftsetableringen står även i konflikt med inriktningen att bevara de urskogsartade skogarna och är inte förenlig med internationella åtaganden om naturskydd. Om tillstånd medges bör villkor 4 och 5 ändras i enlighet med något av länsstyrelsens förslag liksom att ”Särskilda försiktighetsmått” enligt domen bör formuleras om till tydliga, precisa och uppföljningsbara villkor.

Energimyndigheten

Lokaliseringen kan tillåtas då projektområdet sammanfaller i allt väsentligt med ett område som angetts vara av riksintresse för vindbruk. Mot bakgrund av att det föreligger en välgjord miljökonsekvensbeskrivning och att området är angett som riksintresse för vindbruk samt de särskilda försiktighetsmått som föreskrivs i domen kan vindkraftsintresset och naturvårdsintresset samverka på ett balanserat sätt. Kommunens ställningstagande måste väga tungt i prövningen. I avvaktan på relevant metod eller underlag för beräkning av kostnader för nedmontering och återställande är miljödomstolens bedömning av ställd säkerhet rimlig för etableringar på land.

Sametinget

Riksintresset för rennäringen ska bedömas fristående från eventuella uppgörelser med företrädare för rennäringen. För att en eventuell påverkan på rennäringen och på de föreslagna riksintressena ska kunna bedömas måste en fullödlig miljökonsekvensbeskrivning upprättas. Konsekvenserna för rennäringen av en etablering är långt mer än bara habitatförluster och minskad betesareal. Samebyns erfarenhet att brunstplatserna inte längre används av renarna på grund av en tidigare vindkraftsetablering är en allvarlig konsekvens som måste analyseras närmare.

Skogsstyrelsen

Det är positivt med produktion av elenergi med vindkraftverk men aktuell etablering kommer att få betydande påverkan på naturmiljön. Skogsområden av urskogskaraktär med höga naturvärden finns på samtliga av de toppar där vindkraftverken ska etableras. Sveaskog har även klassat ett antal nyckelbiotoper i området. De nyckelbiotoper som ligger strax söder om toppen på Taka-Aapua kommer direkt att beröras. Nya vägar och etableringsplatser för vindkraftverken kommer att skapa stora sår i den värdefulla naturmiljön vilket syns tydligt på de satellitbilder som studerats från tidigare vindkraftetablering på Etu-Aapua. De värdefulla skogsområden som berörs är de sista resterna av gammelskog i området.

Sveaskog

Det är positivt att vindkraftverk planeras och byggs på bolagets marker. Sökanden har sedan den 15 maj 2006 ett avtal med Sveaskog som ger bolaget rätt att söka tillstånd för vindkraftsetablering i det aktuella området. Vid tecknandet av avtalet gjorde Sveaskog bedömningen att förutsättningar fanns för sådan etablering med liten påverkan på naturvärdena i området. Sveaskog har också åtagit sig att skydda höga naturvärden vilket är ett åtagande som uppenbarligen kan komma i konflikt med vindkraftintresset.

Bolagets svar på remissyttrandena

Energimyndigheten

Bolaget delar Energimyndighetens uppfattning att krav på ställande av säkerhet för nedmontering av vindkraftsverken och återställande av området bör ställas i relation till de faktiska kostnaderna.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har inte tidigare engagerat sig i tillståndsprövningen trots att länsstyrelsen framfört att naturvärdena är av nationellt och internationellt intresse. Mot bakgrund av att den ansökta verksamheten tar mindre än 1 procent av gammelskogen i anspråk och de försiktighetsmått som fastslagits är det obegripligt att Naturvårdsverket kan påstå att anläggningen kan påverka hydrologi och ventilationsklimat i betydande omfattning. Yttrandet är ensidigt till förmån för den kortsiktiga naturvården. Vindbruket är den förnyelsebara energikälla som har störst utvecklingspotential. Då Naturvårdsverket enligt grundlagen har att främja en hållbar utveckling borde verket överväga områdets nytta för vindbruk och använda sin sakkunskap till att bedöma möjligheten till samexistens mellan riksintresset för vindbruk och naturvårdsintresset.

Sametinget

Enligt lokalbefolkningen samlas det fler renar på Etu-Aapua sedan vindkraftverken sattes upp.

Skogsstyrelsen

Etableringen som skedde på Etu-Aapua skedde under helt andra förutsättningar varför hänvisningen till vägarna och etableringsplatserna där inte är relevanta. Det noteras att Skogsstyrelsen inte ansett att verksamheten ger upphov till sådana skador att den inte kan anses tillåtlig enligt miljöbalken.

Sveaskog

Sveaskog redovisar inget hinder ifrån markägarhåll mot etablering av verksamheten och driften av den ansökta verksamheten.

MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Tillstånd

Vid val av plats för en verksamhet ska väljas sådan plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön (2 kap. 6 § miljöbalken). I 3 kap. miljöbalken finns de grundläggande hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenanvändningen i landet. Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov varvid företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning (1 §). Vidare ska områden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön (3 §). I de fall ett område av sådant slag som anges i 3 kap. 5-8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska enligt 10 § företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligt sätt främjar en långsiktig hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt. I detta sammanhang bör

även miljöbalkens portalparagraf, 1 kap. 1 §, nämnas som anger att syftet med balken är att främja en hållbar utveckling.

Den ansökta verksamheten har lokaliserats till fyra bergstoppar nämligen Ratiolehto, Rautiorova, Kuusilaki och Taka-Aapua.

Ratiolehto och Rautiorova ingår i ett område som utpekats som riksintresse för rennär-ingen. Dessa två toppar samt Kuusilaki berörs vidare av en riksintressant flyttled för ren (3 kap. 5 § miljöbalken).

Ett område innefattande Ratiolehto, Rautiorova och Kuusilaki har av Energimyndighe-ten pekats ut som riksintresse för vindbruk enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Taka-Aapua ingår inte i det av Energimyndigheten utpekade området. Bolaget har emellertid fram-hållit att även Taka-Aapua uppfyller de kriterier som är avgörande för att ett område ska anses vara av riksintresse för vindbruk.

Det får anses ostridigt att bergstopparna på Ratiolehto, Rautiorova, Kuusilaki och Taka-Aapua samtliga hyser mycket höga naturvärden. Dessa värden består av större sammanhängande områden med orörd urskog med de särskilda livsmiljöer och den artrikedom som där uppkommer. Områdena ingår i och utgör värdekärnor i en ekopark som Sveaskog inrättat sommaren 2008 och som avsatts för frivilligt skydd av värdefull skogsmark. De höga naturvärdena har emellertid inte lett till att området pekats ut som riksintresse för naturvård och inte heller i övrigt erhållit något formellt skydd i form av ett naturreservat eller dylikt enligt miljöbalken.

Enligt Miljööverdomstolens bedömning har det inte framkommit några omständigheter som talar för att den sökta vindkraftsetableringen påtagligt skulle försvåra bedrivande av rennäring i området. Vid denna bedömning är de utpekade riksintressena inte oför-enliga och någon avvägning mellan dessa intressen behöver därför inte göras enligt 3 kap. 10 § miljöbalken.

Att ett område utpekats som riksintresse för energiproduktion får anses innebära att området bör skyddas från sådana förändringar som skulle förhindra ett utnyttjande för detta ändamål. Ett utpekande kan alltså hindra en etablering som är oförenlig med riks-intresset. Det förhållande att området har utpekats som ett riksintresse för ett visst än-damål innebär dock inte något avgörande skäl för att tillåta en etablering som avses med utpekandet. Utpekandet kan emellertid utgöra underlag vid den bedömning som ska göras enligt 3 kap. 1 § miljöbalken om vilken markanvändning som på lång sikt är den lämpligaste från allmän synpunkt.

Vindkraft är en förnyelsebar energiform. Främjandet av produktion av förnyelsebar energi syftar mot balkens mål om hållbar utveckling och är vidare viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtagande och det planerings-mål för vindkraft som antagits av Sveriges riksdag. Enligt de miljökvalitetsmål som riksdagen antagit ska dock ett uppfyllande av miljömålet ”Begränsad klimatpåverkan” uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras. Detta innebär att även förnyelsebar energiproduktion kan behöva anpassas så att eko-system långsiktigt bevaras (jfr miljömålen ”Ett rikt växt- och djurliv” samt ”Levande skogar”). Huvudfrågan i målet är i vilken mån den ansökta verksamhet riskerar att

skada de naturvärden som finns i området och vilken betydelse detta har i fråga om verksamhetens tillåtlighet.

Länsstyrelsen och Naturskyddsföreningen har med instämmande av Naturvårdsverket hävdade att den sökta vindkraftsetableringen skulle medföra irreparabla skador på områdenas naturvärden genom habitatförlust och fragmentering av unika biotoper för växt- och djurlivet. Bolaget hävdar å sin sida att vindkraftsintresset – med de försiktighetsmått som bolaget åtagit sig – och naturvårdsintresset kan samsas.

Etableringen av den ansökta verksamheten kan inte ske utan att områdenas höga naturvärden skadas. Det är framför allt etableringen av anläggningsytor vid varje vindkraftverk samt den väg- och ledningsdragnings som verksamheten för med sig som skadar naturvärdena. Skadorna uppkommer genom dels rena arealförluster och dels en fragmentering av skogsmarken. De rena arealförlusterna finner Miljööverdomstolen inte vara så betydande att de påverkar verksamhetens tillåtlighet. När det däremot gäller fragmenteringen är det enligt Miljööverdomstolens bedömning avgörande hur framför allt väg- och ledningsdragnings är tänkt att ske genom områdena. Med de åtaganden som bolaget gjort – med avseende på en anpassad väg- och ledningsdragnings, vägbredd, flyttning av lågor m.m. – finner Miljööverdomstolen att etableringarna på Rätölle, Rautiorova och Kuusilaki inte innebär att naturvärdena i ett långsiktigt perspektiv påverkas på ett sådant sätt att det föreligger hinder mot tillåtlighet. Trots att det här blir fråga om en fragmentering så kommer relativt stora områden som hyser de höga naturvärdena att vara sammanhängande.

När det däremot gäller Taka-Aapua så innebär den sökta etableringen att väg- och ledningsdragnings kommer att löpa i stort sett genom hela det område på berget som hyser de höga naturvärdena. Med hänsyn härtill och då det område som är utpekade som värdekärna på Taka-Aapua är förhållandevis smalt bedömer Miljööverdomstolen att naturvärdena riskerar att påverkas negativt på ett så väsentligt sätt att hinder möter mot tillåtlighet i denna del. Det förhållande att etableringen av de fem vindkraftverk som planeras på Taka-Aapua skulle bidra till att uppfylla det av riksdagen antagna planeringsmålet för vindkraft leder inte till någon annan bedömning.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis finner Miljööverdomstolen således att etableringen av 14 vindkraftverk på Rätölle, Rautiorova och Kuusilaki i enlighet med ansökan och de åtaganden som gjorts i målet är tillåtlig enligt miljöbalken medan etablering av 5 vindkraftverk på Taka-Aapua inte kan anses tillåtlig.

Med de antaganden som bolaget gjort – att det för lönsamhet krävs en effekt om minst 45-50 MW – bedömer Miljööverdomstolen att det finns förutsättningar att bevilja bolaget tillstånd till en verksamhet som omfattar högst 14 vindkraftverk om 3,6 MW, eller totalt högst 51 MW.

Villkor

Bolaget har medgivit Kammarkollegiets yrkande avseende ändring i villkor 4 och 5 samt att de särskilda försiktighetsmått ska föreskrivas i formen av förpliktande villkor för tillståndet. Bolaget har också accepterat Övertorneå kommuns förslag på alter-

nativ till sedimentfälla. Även Miljööverdomstolen bedömer att dessa ändringar är lämpliga. Miljööverdomstolen finner vidare att föreskriften om att bolaget ska verka för reservatsbildning bör undanröjas. Villkorens nya lydelse samt de nya villkorens lydelse framgår av domslutet.

Bolaget har föreslagit att vissa utredningar rörande kanteffekter vid anläggande av vägar m.m. ska ske inom ramen för kontrollprogrammet. Miljööverdomstolen bedömer att det är av värde att dessa utredningar kommer till stånd. Det är tillräckligt att dessa utredningar sker inom ramen för det kontrollprogram som ska upprättas för verksamheten.

Säkerhet för återställningsåtgärder

Bolaget har inte redovisat någon egentlig beräkning eller uppskattning av kostnaden för nedmontering av ett aggregat, men har anført att skrotvärdet för ett aggregat uppgår till ca 250 000 kr och att en säkerhet om 65 000 kr per aggregat därför är tillräcklig. Med beaktande av dessa uppgifter bedömer Miljööverdomstolen att kostnaden för nedmontering av ett aggregat ligger i storleksordningen 300 000 kr.

Syftet med en säkerhet är att skydda samhället från risken att behöva stå kostnaden för efterbehandling i en situation där verksamhetsutövaren inte kan fullfölja sina åligganden. Med denna utgångspunkt finner Miljööverdomstolen att säkerheten ska täcka hela kostnaden för nedmontering utan beaktande av eventuellt skrotvärde för aggregaten. Säkerhetsbeloppet bör därför i detta mål bestämmas till 300 000 kr per aggregat.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast den 17 december 2008.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anders Holmstrand, skiljaktig, miljörådet Lars Hydén samt hovrättsråden Ulla Bergendal och Liselotte Rågmark, referent.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

Hovrättsrådet Anders Holmstrand är skiljaktig på sätt framgår av följande.

Jag ansluter mig till majoritetens domskäl till och med det stycke i domskälen som slutar med meningen ”Bolaget hävdar å sin sida att vindkraftsintresset – med de försiktighetsmått som bolaget åtagit sig – och naturvårdsintresset kan samsas.” Därefter anför jag följande.

För att möjliggöra etablering av de ansökta vindkraftverken krävs det inte bara etableringsplatser för vindkraftverken utan dessutom att ett betydande antal vägar och kraftledningar anläggs. Detta leder till direkta habitatsförluster men framförallt till en fragmentering av känsliga livsmiljöer för växt- och djurlivet. Det har framkommit att de aktuella områdena hyser mycket höga naturvärden och att en etablering av de ansökta vindkraftverken äventyrar dessa värden. Risker för negativ påverkan får anses vara särskilt betydande vad gäller Taka-Aapua och de inre delarna av Rautiorova. Naturvärdena inom dessa områden är enligt min bedömning så betydande och risken för negativ påverkan så överhängande att hinder möter mot att tillåta uppförande av vindkraftverk där; bedömningen gäller oavsett att syftet är att möjliggöra ett tillskott av förnyelsebar energi. Detta innebär att åtminstone hälften av de med ansökan avsedda vindkraftverken inte kan tillåtas. På grund härav och då bolaget förklarat sig sakna intresse av ett mera begränsat tillstånd lämnar jag med ändring av miljödomstolens dom bolagets ansökan utan bifall.